

Van: Windalarm Amsterdam

Aan: het Amsterdamse college van B&W

t.a.v. de wethouders Van Doorninck en Kukenheim

Cc: raadscommissieleden FED

Amsterdam, 28 februari 2022

Onderwerp: Herstellen vertrouwen in expertgroep gezondheid t.b.v. de RES reflectiefase

Geachte wethouders Van Doorninck en Kukenheim,

Zoals u weet heeft de - door Windalarm voorgedragen - epidemioloog en voormalig huisarts Dick Bijl zich teruggetrokken uit de expertgroep gezondheid die is ingesteld in het kader van de reflectiefase in het kader van de RES.

Onlangs heeft hij zijn relaas opgeschreven (zie bijlage 1 van deze brief) dat onder andere is gepubliceerd in Wynia's Week wat er mis is met de expertgroep en waarom voor hem geen zinvolle bijdrage meer was weggelegd. Hij zegt onder meer:

"Ik constateerde opnieuw dat het secretariaat [van Andersson Elffers Felix] geen wetenschappelijk onderbouwd concept had geschreven en men de RIVM- en WHO-rapporten vrijwel had gekopieerd. De gezondheid van omwonenden van windturbines in Amsterdam wordt dus bepaald door een natuurkundige, een belangenverstrengelde medewerker van de GGD en een secretariaat dat inhoudelijke kennis ontbeert over de beoordeling van onderzoeken. Ik zag voor mij geen zinvolle bijdrage meer weggelegd in deze expertgroep, besloot af te zien van een minderheidsstandpunt omdat dat toch niet de politici van pas kwam en diende mijn ontslag in bij de voorzitter."

Saillant hierbij is dat firma Andersson Elffers Felix (AEF) door de gemeente is gevraagd deze opdracht uit te voeren. Dhr. Van Poelgeest is partner bij AEF, maar hij is tevens voormalig wethouder Ruimtelijke Ordening, verantwoordelijk voor de windvisie 2012 die de blauwdruk vormt voor de huidige concept RES en hij bekleedde in 2018 de functie van informateur en formateur van de huidige coalitie. Het is dan ook erg lastig om AEF als onafhankelijke partij te zien in dit traject, wat wordt onderschreven door de bevindingen van dhr. Bijl in het genoemde artikel.

Windalarm heeft vóór het terugtrekken van dhr. Bijl laten weten zich ernstig zorgen te maken over de onevenwichtigheid van de expertgroep in combinatie met de mogelijkheid tot het afgeven van een meerderheidsadvies. De meerderheid van de expertgroep wordt gevormd door een GGD'er en een RIVM'er (die feitelijk ZZP'er is). De GGD'er heeft 20 jaar bij het RIVM gewerkt. De RIVM'er heeft bij de GGD Amsterdam gewerkt en is medeauteur van het RIVM rapport uit 2020. Dat is datzelfde rapport waar de 100 artsen van het raadsadres kritiek op hebben. En de GGD Amsterdam was in 2017 opdrachtgever van de éérste versie van datzelfde RIVM rapport. Het is de vraag in welke mate de expertgroep in deze samenstelling kritisch naar de bestaande (geruststellende) rapporten kan kijken. Het zijn juist deze rapporten die contrasteren met de ervaringen van omwonenden van windparken.

En ook de ruime meerderheid van de klankbordgroep gezondheid maakt zich zorgen over de gang van zaken. De klankbordgroep heeft tot doel de expertgroep te begeleiden en de zorgen van de Amsterdammers te vertolken. Er liggen namens de Amsterdammers meer dan 120 vragen bij de expertgroep die uiting geven aan deze zorgen, maar deze vragen worden tot nu toe genegeerd door de voorzitter. Hij heeft te kennen gegeven dat medio maart een concept rapport van de gehavende expertgroep zal worden gepubliceerd. Een zelf aangewezen arts zal het rapport nog reviewen en dan zal eind maart de finale versie worden opgeleverd. Er is dan nauwelijks mogelijkheid om te controleren of alle vragen c.q. zorgen zijn behandeld door de expertgroep en geen mogelijkheid voor de expertgroep om bepaalde vragen c.q. zorgen te adresseren.

Deze gang van zaken staat in schril contrast tot de toezeggingen van de wethouder in april 2021¹. Aangemoedigd door moties van D66, SP en PvdA stelde de wethouder destijds: *'De zorgen die bewoners en buurgemeenten hebben over geluid, zicht, gezondheid [...] zijn legitiem en het college neemt deze serieus. Al deze zorgen worden in het verloop van het traject zorgvuldig onderzocht.'* Ze schrijft verder dat er een Afwegingskader komt met daarin een Gezondheidseffectanalyse (GEA). Hiervoor zal een onafhankelijke multidisciplinaire commissie met o.a. medische experts worden ingesteld om hierover te adviseren.

Het is inmiddels pijnlijk duidelijk geworden dat deze expertcommissie niet onafhankelijk is, dat er geen sprake is van multidisciplinariteit vanwege de onevenwichtigheid en dat de zorgen van Amsterdammers niet worden gehoord. Om in termen van dhr. Bijl te spreken: het heeft er alle schijn van dat er sprake is van een voorgekookt traject.

En dat is alarmerend omdat er een brede maatschappelijke discussie gaande is over het beschermingsniveau van de huidige norm. De Nederlandse geluidsnorm voor windturbines behoort (behoorde) tot de slechtste van Europa en de Nederlandse overheid doet geen systematisch onderzoek naar de gezondheidseffecten van windturbines. Dit zou wel moeten gebeuren aangezien er een grote discrepantie bestaat tussen de praktijkervaringen van omwonenden en de geruststellende rapporten van de overheid. Zie ook <https://windalarm.org/video> voor getuigenverklaringen. In veel windparken zijn ernstige problemen met voornamelijk geluidsoverlast waardoor mensen massaal verhuizen. Dit zijn over het algemeen windparken in landelijke omgevingen met een beperkt aantal omwonenden. In Amsterdam gaat het om windparken in dichtbevolkt stedelijk gebied. Een foutief tot stand gekomen norm zal daarom niet de gezondheid van een handvol mensen beïnvloeden, maar van duizenden mensen. En waar moeten de mensen naar toe in deze huizenmarkt?

De GGD (bij monde van dhr. Breugelmans) leunt op de (iets strengere) richtlijn voor geluid van de WHO uit 2018. Deze WHO richtlijn is tot stand gekomen op basis van grotendeels dezelfde onderzoeken als waar de Nederlandse norm op is/was gebaseerd. De WHO geeft in de richtlijn aan dat de onderliggende onderzoeken van ondermaatse kwaliteit zijn en geeft de geadviseerde richtlijn voor windturbines daarom het predikaat 'voorwaardelijk' mee. Verder geeft de WHO aan dat vanwege het intermitterende karakter van windturbinegeluid een striktere richtlijn wenselijk kan zijn en is bekend dat de WHO momenteel aan een nieuwe richtlijn werkt waarmee 5% ernstige hinder (in plaats van de huidige 10%) wordt geaccepteerd. Het blindelings volgen van de huidige WHO richtlijnen is derhalve geen garantie voor een gezonde leefomgeving.

De Raad van State heeft aangegeven dat lokale normen goed onderbouwd moeten zijn. Het baseren van lokale normen op onderzoek waarvan de WHO zegt dat het ondermaats is, waarvan in de praktijk

¹ [Bestuurlijke reactie op moties inzake "reactienota Regionale Energiestrategie Noord-Holland Zuid"](#)

is gebleken dat het niet aansluit bij de beleving van omwonenden van windparken en dat tot stand komt met deze expertgroep die een belang lijkt te hebben kan niet als 'goed onderbouwd' worden gekwalificeerd. Daarnaast mogen ook deze lokale normen alleen worden vastgesteld na een MER. Zie bijlage 2 voor een brief van het Democratisch Energie Initiatief aan de VNG die gemeenten waarschuwt voor een drietal valkuilen bij het vaststellen van lokale normen.

Vanuit Windalarm stellen we de gezondheid van Amsterdammers voorop. Dat betekent dat een Amsterdamse norm alleen kan worden bepaald op basis van deugdelijk onderzoek. Concreet betekent dit dat de expertgroep per direct een pas op de plaats moet maken en de adviesvorming dient te staken. Windalarm treedt graag met u in gesprek om gezamenlijk te bepalen hoe de geloofwaardigheid van de expertgroep hersteld kan worden en hoe deze tot een gedragen en goed onderbouwd advies kan komen. Wij staan in contact met de beste Nederlandse specialisten op dit gebied en kunnen samen met 'de artsen van het raadsadres van 29 maart 2021' tot een voorstel komen voor een expertgroep die wel volwaardig en in evenwicht is en daarmee het vertrouwen geniet van de Amsterdammers.

Gezien de opdracht van de voorzitter om alsnog voor einde maart het advies op te leveren, vernemen wij graag uiterlijk vrijdag 4 maart uw reactie.

Hoogachtend,

Namens Windalarm Amsterdam,

Naut Kusters

n.kusters@windalarm.org

+316 488 05 475

Joost de Groot

j.degroot@windalarm.org

+316 146 91 184

Stefan de Bruijn

stefandebruijn@xs4all.nl

+316 830 49 416

Gezondheid Amsterdammers speelbal van lobbyisten en politiek gekonkel

Geplande windmolens in Amsterdam-Noord

26 februari 2022

Door Dick Bijl

Vrijdag 19 februari klapte de expertgroep windturbinegeluid in Amsterdam, zo was te lezen in [De Telegraaf](#) en [Het Parool](#). Wat was de achtergrond hiervan?

In de Amsterdamse gemeenteraad discussieert men al tijden over het plaatsen van windturbines in zeer dichtbevolkt Amsterdams gebied, op 350 meter van grote woonwijken, onder meer in IJburg en Amsterdam-Noord. Het doel is het opwekken van meer groene energie en daarmee het terugdringen van het gebruik van fossiele brandstoffen. Deze energietransitie is ook één van de speerpunten van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO).

In de Nederlandse politiek zijn meerdere partijen voorstanders van windturbines op land, maar het besef groeit dat dit leidt tot onacceptabele hinder en gezondheidseffecten. Burgers maken zich zorgen over de voortdurende geluidsoverlast en de gevolgen voor hun gezondheid. Inmiddels zijn de eerste Nederlandse windnomaden een feit. *(Zie Windpark Spui, binnen 1,5 jaar tijd zijn 6 van de 12 gezinnen verhuisd tgv gezondheidsklachten en geluidsoverlast.)*

Brandbrief

In maart 2021 stuurde een groep Amsterdamse artsen een brandbrief naar de Amsterdamse gemeenteraad en de landelijke politiek waarin zij hun zorgen uitten over de gezondheidseffecten en bovendien over de slechte wetenschappelijke rechtvaardiging van het Nederlands beleid, met de vanuit volksgezondheidsperspectief gezien 'slechtste' normen van Europa. Ruim honderd artsen en medisch specialisten ondertekenden deze brandbrief.

Echter noch deze brandbrief, noch de 'inspraak' van honderden bezorgde Amsterdammers tijdens gemeenteraadsvergaderingen, noch de discussies in de raad resulteerden in een werkbare oplossing. Om ook kritische coalitiepartijen tegemoet te komen werd een grondige gezondheidsanalyse beloofd door de verantwoordelijk GroenLinks wethouder, Marieke van Doorninck. Er zou een expertgroep komen, een multidisciplinair team, waarbij de inhoud niet door de politiek, maar door de actuele wetenschappelijke inzichten zou worden bepaald. Deze expertgroep moest de raad adviseren over de gezondheidseffecten van windturbinegeluid en een norm moeten opstellen voor turbines in dichtbevolkt stedelijk gebied.

Expertgroep van drie personen

Al snel werd duidelijk dat de commissie toch niet al te divers mocht worden en bepaalde de wethouder dat de expertgroep uit slechts drie personen mocht bestaan, zonder haar standpunt met redenen te omkleeden. Van Doorninck zelf droeg een medewerker van de GGD in Amsterdam voor.

De energie-coöperaties kozen een natuurkundige, voormalig RIVM-adviseur en coauteur van WHO-rapporten, oprichter van een geluidsadviesbureau en expert op het gebied van geluid en effecten van geluid op mensen.

Ook de tegenstanders, dat wil zeggen de burgers die zich hadden verenigd in [actiegroep Windalarm](#), mochten met de verontruste artsen gezamenlijk één expert voordragen. Deze samenstelling kwam absoluut niet overeen met de beloofde diverse expertgroep. Dat deed er kennelijk ook niet toe, aangezien de gemeenteraad immers allang had ingestemd en een goed onderbouwd advies zou de plannen in een later stadium alleen nog maar bemoeilijken.

Namens Windalarm in expertgroep

Pogingen om tot een inhoudelijk sterk team te komen werden afgeweerd en de expertise van kenners op dit gebied werd afgewezen. Emeritus-hoogleraar KNO-heelkunde Louw Feenstra en Jan de Laat, audioloog aan het Leids Universitair Medisch Centrum mochten niet samen aanschuiven. Dit hadden zij best graag gewild, maar dan wel sámen omdat zij vonden dat los van elkaar de wetenschappelijke kennis op dit gebied onvoldoende zou worden vertegenwoordigd. Maar het liep dus anders en uit onvrede kozen de artsen er voor om dan maar niemand voor te dragen.

Uiteindelijk vroeg Windalarm of ik namens hen zitting wilde nemen in de expertgroep. Ik had begin 2021 op verzoek van de landelijke artsgroep Windwiki het RIVM-rapport over de gezondheidseffecten van windturbinegeluid beoordeeld en van commentaar voorzien. Ik stelde vast dat er nog wel wat was af te dingen op de conclusies van dat rapport namelijk dat de gezondheidseffecten zich zouden beperken tot hinder (*annoyance*) en mogelijk slaapstoornissen.

Ik vond dat het rapport veel methodologische tekortkomingen vertoonde en dat de geselecteerde onderzoeken een ratjetoe vormden. Ik concludeerde dat het RIVM op basis van slecht onderzoek geen conclusies kan trekken over de gezondheidseffecten van windturbines. Windwiki wilde graag een uitgebreide analyse van het RIVM-rapport en ik heb daarmee ingestemd. Mijn beoordeling [rondde ik af](#) in september 2021.

Op avontuur

Ik ben oud-huisarts en epidemioloog en ben de afgelopen 25 jaar betrokken geweest bij de inhoudelijke beoordeling van medicijnonderzoeken, eerst als redacteur en hoofdredacteur van het *Geneesmiddelenbulletin* en daarna als president van de International Society of Drug Bulletins (ISDB). Die inhoudelijke beoordeling betreft de epidemiologische, methodologische en statistische beoordeling van onderzoek volgens algemeen erkende epidemiologische principes.

Als voorzitter van de expertgroep werd een jurist benoemd en de expertgroep werd bijgestaan door een secretariaat bestaande uit een bestuurskundige en een bedrijfskundige van [Andersson, Elffers en Felix](#): *‘een bureau voor maatschappelijke vraagstukken, ondersteunt overheden, publieke en private organisaties bij strategische vernieuwingen. Dat doen we door middel van hoogwaardig advies, onderzoek en begeleiding bij verandering.’*

Zo begon ik aan een avontuur met de lokale Amsterdamse politiek. Een aantal van de al dan niet bewust opgeworpen obstakels bespreek ik hieronder.

Conflicterende belangen en lobby

In de eerste vergadering van de expertgroep sprak ik er mijn verbazing over uit dat er geen formulieren beschikbaar waren voor conflicterende belangen. De voorzitter stelde voor dat de formulieren die hij regelmatig gebruikte daarvoor konden worden gebruikt, deze zouden opgestuurd worden.

Tijdens de tweede vergadering bleek dat in het verslag van het secretariaat geen notitie was opgenomen over het onderwerp conflicterende belangen en dat de formulieren ook niet beschikbaar waren. Wel zeiden een aantal mensen dat ze zich opeens realiseerden dat ze onder meer aandelen hadden of lid waren van bepaalde energiefora.

Uiteindelijk zijn de formulieren beschikbaar gekomen, rondgestuurd en ingevuld. Men kon maximaal 3 belangen opgeven. Mij viel op uit de mij toegezonden documenten, dat de medewerker van de GGD die een bekende lobbyist voor windturbines is, dit niet duidelijk op zijn formulier had aangegeven. Recent sprak hij op een partijcongres GL/PvdA in de provincie, waar hij de WHO-geluidsnorm adviseert en dit goed onderbouwd vindt. Dit terwijl de WHO aangeeft dat de onderbouwing te mager is.

De natuurkundige had, zoals aangegeven, een commercieel belang bij het promoten van groene energie, onder meer met zijn eigen bureautje.

Rol van het secretariaat

Slordig notuleren. Nadat een aantal blinde vlekken, waarover nadere informatie nodig zou zijn, waren aangegeven maakte het secretariaat op basis van de door de experts aangedragen informatie een korte samenvatting van de belangrijkste wetenschappelijke gegevens. Ik had zelf enkele dagen daarvoor mijn ideeën over het effect van windturbinegeluid op een van de blinde vlekken, namelijk kinderen, ingediend maar dit was niet verwerkt in de samenvatting. Ook bijna 6 weken later was dat nog niet gebeurd. In de laatste vergadering heb ik dit opnieuw aan de orde gesteld. Het secretariaat verweerde zich met de, herhaalde maar onjuiste, bewering dat de literatuurreferenties waren opgenomen in de tekst.

Ontbreken epidemiologische en methodologische expertise. Het secretariaat heeft de rol op zich genomen om wetenschappelijke artikelen samen te vatten en te bespreken. Merkwaardig vond ik dat, want zij gaven aan dat zij inhoudelijk geen deskundigheid bezitten om dat te doen. Ik heb aangegeven dat de manier waarop het secretariaat de afzonderlijke studies bespreekt niet conform de geldende strategie is gebeurd, namelijk met definiëring van zoekacties, selectiecriteria e.d. Daarbij constateerde ik dat er ook aperte fouten in die verslagen stonden.

Inadequate conclusies Ik ben daarna vooral aan de gang gegaan met het op adequate wijze weergeven van de onderzoeken en hun interpretatie. Deze verschilden nogal eens van die van het secretariaat.

Medische beoordelingen

Tijdens een andere vergadering heb ik naar voren gebracht dat we het hebben over gezondheidseffecten van windturbinegeluid, dus over medische kwesties en niet over milieu-epidemiologie en natuurkunde. Dat het me daarom verbaasde dat er maar een arts in de groep zit. De GGD-medewerker stelde in de gezamenlijke bijeenkomst (expert- en klankbordgroep) dat ‘artsen niets zouden toevoegen, want die hebben alleen kennis van individuele patiënten’. De natuurkundige was van mening dat wanneer kinderen slaapstoornissen ontwikkelden, dit wel aan de ouders zou liggen.

Artseneed. Ik heb met name ook naar voren gebracht dat artsen een eed, de Eed van Hippocrates, hebben afgelegd waarin ze beloven dat ze bij twijfel afzien van een behandeling/interventie en dat men de mensen vooral geen schade zal toebrengen. Dit betekent concreet dat men met betrekking tot windturbines zijn adviezen baseert op de beste onderzoeken met de minste kans op vertekening en waar de nadelige gezondheidseffecten zo beperkt mogelijk worden gehouden. Dat kan door de onderzoeken te rangschikken op basis van categorieën van wetenschappelijk bewijs. Dat heb ik vervolgens uitgewerkt in een rapport.

Doodlopende weg. Dat rapport was volgens de voorzitter een doodlopende weg en de natuurkundige gaf aan dat als het zo moest het voor hem niet meer hoeft. Het zou zeker extra tijd kosten om de onderzoeken afzonderlijk en inhoudelijk te beoordelen, maar het zou geen doodlopende weg zijn. Dat zou het worden als de literatuur niet op waarde zou worden geschat en bijgewerkt tot nu en de gezondheidsbelangen van burgers niet op waarde zouden worden geschat.

De GGD-medewerker deed mijn insteek en beweringen af als niet van belang voor het onderhavige probleem, het gaat namelijk niet om medicijnonderzoek. Dat dit onzin is heb ik

aangegeven door te refereren aan het feit dat dit algemene epidemiologische gegevens zijn die op elk deelvakgebied van de epidemiologie van toepassing zijn.

Voorgekookt traject

Nadat het kabinet nieuwe plannen had ontwikkeld over afstandsnormen van windturbines, werd dat de insteek van de expertgroep. Direct bleek dat de GGD-medewerker de WHO-norm verdedigt. Ik heb aangegeven, nu het secretariaat weer de wetenschappelijke gegevens op een rij gaat zetten, dat ik bij elke bewering een wetenschappelijke onderbouwing wil zien en dat de literatuur geüpdatet moet worden tot nu. De voorzitter gaf aan het secretariaat mee dat ze alvast de belangrijkste bevindingen in het format van het conceptadvies moeten aanleveren, zodat we snel verder zouden kunnen.

Ik constateerde opnieuw dat het secretariaat geen wetenschappelijk onderbouwd concept had geschreven en men de RIVM- en WHO-rapporten vrijwel had gekopieerd. De gezondheid van omwonenden van windturbines in Amsterdam wordt dus bepaald door een natuurkundige, een belangenverstrengelde medewerker van de GGD en een secretariaat dat inhoudelijke kennis ontbeert over de beoordeling van onderzoeken. Ik zag voor mij geen zinvolle bijdrage meer weggelegd in deze expertgroep, besloot af te zien van een minderheidsstandpunt omdat dat toch niet de politici van pas kwam en diende mijn ontslag in bij de voorzitter. De GGD-medewerker [gaf daarna aan](#) dat de discussie rondom gezondheid en windturbines ‘verhard’ was.

Conclusie

Ik heb de politieke trucjes van diverse spelers niet benoemd maar het moge duidelijk zijn dat de gezondheid van inwoners van Amsterdam door de genoemde lobbyisten mogelijk ernstig wordt geschaad en dat de gang van zaken uitermate zorgwekkend is en ook met de term corrupt kan worden omschreven.

dr. Dick Bijl is oud-huisarts en epidemioloog.

Van: Democratisch Energie Initiatief (DEI)

Aan: het bestuur en de directie van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG)

tav de directeur leefomgeving,

de heer A. Vermuë

Onderwerp: Valkuilen voor de gemeenten op grond van de uitspraak van de RvS 30-06-2021 bij de toepassing van het Unierecht.

Inleiding;

Over de juridische situatie ontstaan na de uitspraak van de Raad van State van 30 juni 2021 over de toepassing van het EU recht bij ondermeer windturbineparken verkeren de gemeenten tot nu toe in het ongewisse. Over deze situatie spraken wij op 15 november 2021 in de bespreking van die emeritus hoogleraar Albert Koers, raadslid John Witkamp en ondergetekende namens DEI met de VNG, vertegenwoordigd door u, hadden.

Vanuit de gezamenlijk geconstateerde noodzaak te voorzien in een optimale informatiepositie van de gemeenten maakten wij afspraken. Ondermeer zonden em. hoogleraar Albert Koers en ik u reeds de nodige informatie. In het spoor daarvan doen wij u nu het voorstel een ledenbrief aan de gemeenten uit te brengen over de acute valkuilen waar de gemeenten nu in terecht dreigen te komen, tenzij zij adequaat geïnformeerd worden.

Het gaat om een drietal valkuilen die tot nu toe niet werden benoemd, laat staat geadresseerd, door de staatssecretarissen van EZK en I&W, maar die later wel eens als een boemerang terug kunnen komen naar het rijk en de VNG en de Nederlandse gemeenten schade kunnen berokkenen.

Valkuil 1: Voor het vaststellen van lokale normen geldt een m.e.r.-plicht

De procedure om nieuwe windparken goed te keuren is complexer geworden want er zijn geen landelijke regels meer. De allergrootste complicatie is dat naar Unierecht ook lokale regels ter vervanging van landelijke regels pas mogen worden vastgesteld na een m.e.r. Het is immers juridisch volstrekt ondenkbaar dat landelijke regels voor geluid en slagschaduw van windturbines niet mogen worden toegepast omdat ze werden vastgesteld zonder voorafgaande m.e.r. en dat nu – nota bene na de Raad van State uitspraak – gemeenten en provincies exact dezelfde (soort) regels mogen vaststellen zonder voorafgaande m.e.r. De informatie van het rijk schiet hierop ernstig te kort.

De Raad van State in de uitspraak van 30 juni 2021 stelt dat lokale bevoegde gezagen, nu er geen landelijke regels meer zijn, met eigen regels en normen mogen komen mits die deugdelijk worden “gemotiveerd”. Dat is inderdaad wat artikel 3:46 Awb zegt, maar het Europese Hof past niet de Awb toe, maar het Unierecht. En dat zegt klip en klaar dat, voorafgaand aan het besluit over een plan, programma of project dat aanzienlijke gevolgen kan hebben voor het milieu, er eerst een m.e.r. moet worden uitgevoerd. Het Rijk ging erop onderuit, hier ligt een taak voor de VNG de gemeenten daartegen te behoeden.

Als de VNG nu niet helder de gemeenten gaat informeren dat er maar één vorm van “motivering” door de Unierechtelijke beugel kan – een m.e.r. die aan de eisen van het Unierecht voldoet – helpt zij mee de deur open te zetten voor een herhaling van wat er gebeurde na de 30 juni uitspraak: ergens in 2025 of zo kan de Raad van State niet anders dan oordelen dat ook die lokale regels buiten toepassing moeten blijven omdat ze in strijd zijn met het Unierecht vanwege het ontbreken van een m.e.r.

Alsdan: alle kans op nog meer politieke commotie en bestuurlijk/juridische chaos! En enorme schade voor de VNG en haar leden: de gemeenten!

Valkuil 2: net doen alsof er geen rechtsplicht is tot het ongedaan maken van gevolgen

Een tweede valkuil vloeit voort uit de niet mis te verstane rechtsoverwegingen 83 en 84 van het Europese Hof in de Nevele zaak. Kort samengevat zegt het Hof in die overwegingen dat het principe van gemeenschapstrouw van artikel 4, lid 3 van het EU Verdrag betekent dat “nationale autoriteiten”, zelfs rechterlijke, alles moeten doen wat in hun vermogen ligt om de gevolgen van Unierechtelijk onrechtmatig handelen ongedaan te maken.

En, zo zegt het Hof expliciet, dat “ongedaan maken” kan ook inhouden het opschorten of intrekken van “reeds verleende” vergunningen opdat er alsnog een m.e.r. uitgevoerd kan worden. En alsof dit al niet duidelijk genoeg is, voegt het Hof daar nog aan toe dat het niet aan nationale rechters is om uitzonderingen op de rechtsplicht tot “ongedaan maken” toe te staan, dat alleen het Hof zelf dit kan doen en dat het Hof dat alleen zal doen in zeer exceptionele omstandigheden.

Dit zijn dwingende formuleringen, maar het rijk, noch enig andere “nationale autoriteit”, laten na hierover te berichten hoe zij aan die op hen rustende rechtsplicht tot “ongedaan maken” gaan voldoen – of waarom zij menen dat die rechtsplicht voor hen niet geldt. Het lijkt alsof de rechtsoverwegingen 83 en 84 van het Nevele arrest worden doodgezwegen, maar daarmee zijn ze niet weg! En zijn ze nog steeds inroepbaar in toekomstige procedures. Het is van onmiskenbaar belang en wij vinden het tot haar taak behoren dat de VNG de informatie hierover ter kennis van de gemeenten brengt.

Er lopen op dit moment meerdere procedures waarin omwonenden, met een beroep op de overwegingen 83 en 84, het bevoegde gezag verzoeken vergunningen of inpassings-/bestemmingsplannen op te schorten of in te trekken. Tot nu toe worden die

verzoeken systematisch afgewezen, maar ooit komt het in één van die zaken tot een beroep op de Raad van State.

De vraag is op dat moment aan de orde wat de Raad dan doet met de niet mis te verstane boodschap van het Europese Hof in rechtsoverwegingen 83 en 84 van het Nevele arrest, al was het alleen maar omdat de rechtsplicht tot “ongedaan maken” ook expliciet geldt voor rechterlijke autoriteiten. De Raad van State moet zich daarbij wel onthouden van het zelf interpreteren van Unierechtelijke begrippen – dat is de exclusieve bevoegdheid van het Europese Hof.

Alsdan: alle kans op nog meer politieke commotie en bestuurlijk/juridische chaos! Die de gemeenten in sterke mate zal treffen. De VNG kan de gemeenten hiertegen behoeden door de gemeenten actief en volledig te informeren. Door een optimale informatiepositie te verkrijgen worden de gemeenten in staat gesteld hun afwegings- en besluitvormingsproces goed te laten verlopen. Uiteraard zijn de gemeenten autonoom en verantwoordelijk voor hun eigen besluiten, maar de VNG kan dan niet achteraf verweten worden niet goed te hebben geïnformeerd.

Valkuil 3: net doen alsof het niet nodig is onderzoek te doen naar gezondheidseffecten

Eén van de gevolgen van het vaststellen in 2010 van landelijke regels is dat er sindsdien in project-mer's voor de aspecten geluid en slagschaduw in feite geen milieuonderzoek meer werd gedaan: de vraag was niet meer wat, voor deze aspecten, de (lokale) milieueffecten van windturbines zouden zijn, maar enkel of het park aan die regels kon voldoen. Als dit – al dan niet met toepassing van “mitigerende” maatregelen – het geval was, was de kous af en was verder onderzoek overbodig. Al die project-mer's zijn dus op dit moment in strijd met het Unierecht want onvolledig. Hier ligt dus zeker een opdracht voor de “nationale autoriteiten” van dit land: het defect in al deze project-mer's herstellen door alsnog een (aanvullende) m.e.r. te laten uitvoeren.

Dat er geen onderzoek werd gedaan naar de milieueffecten van geluid en slagschaduw verklaart ook dat er (vrijwel) nooit onderzoek werd gedaan naar de effecten van een windpark op de gezondheid van mensen. Er zijn project-mer's waarin zonder blikken of blozen wordt gezegd dat het effect op gezondheid van mensen niet onderzocht werd! Dus wel onderzoek naar de effecten van windturbines op het welzijn van (bijvoorbeeld) vleermuizen en kikkers, maar niet naar de effecten op de gezondheid van omwonenden! Mocht u zich nu verbazen en denken aan artikel 22 van de Grondwet - “De overheid treft maatregelen ter bevordering van de volksgezondheid” – dan is dat een logische gedachte. Echter, die gedachte levert niets op want wij zijn zo ongeveer het enige land in Europa waar burgers zich niet op de Grondwet kunnen beroepen.

Van meer praktisch belang is ook hier weer het Unierecht, sterker: het leidt tot een derde valkuil. Indringender nog dan de Projecten-richtlijn van 2011/2014 eist de SMB-richtlijn van de EU uit 2001 – en die is hier aan de orde - dat er in een m.e.r. aandacht wordt geschonken aan de effecten van een plan of programma op de gezondheid van mensen. De gezondheidseffecten worden daarin en in de uitwerkingsvoorschriften opgevoerd als een autonome categorie en ze zijn

dus in de SMB-richtlijn niet het ondergeschoven kindje van het aspect geluid. Zie bijlage II onder 2 van bij de SMB-richtlijn.

En dus moeten volgens het Unierecht de effecten op gezondheid eigenstandig worden onderzocht en dan niet in de vorm van de zoveelste literatuurstudie van het RIVM, maar ook door veldonderzoek ter plekke want alleen dat maakt die effecten zichtbaar. Zoals, waar nodig, al jarenlang gedaan wordt voorvleermuizen en kikkers.

Het gezondheidsaspect voor de zoveelste keer in een m.e.r. en Plan MER afdoen als een bijwagen van geluid en de effecten van geluid vervolgens afdoen met het zoveelste RIVM literatuuronderzoek is daarom aanvechtbaar als zijnde in strijd met de SMB-richtlijn. En wellicht ook met artikel 7.1 onder 6 van de Wet Milieubeheer want daaraan staat de bescherming van de bevolking en de gezondheid van mensen vooraan als het gaat om de aspecten die in een m.e.r. aan de orde moeten komen. Als de (Europese) rechter het daar – in 2025? - mee eens zou zijn, gaan alle, op die defecte m.e.r. gebaseerde regels en vergunningen – landelijk of lokaal – onderuit als onrechtmatig.

Hiermee is ook de derde valkuil geschetst als een voorzienbaar risico voor de gemeenten en voor de VNG die de taak heeft de gemeenten te informeren over alle aspecten van dit dossier.

Ook als de VNG hierbij andere juridische informatie van belang vindt als onze informatie in deze brief gegeven is het zaak in het kader van objectiviteit deze wel op te nemen in de door de VNG aan gemeenten te informatie. Overigens zei opgemerkt dat onze informatie door het rijk ontkracht noch weerlegd is. Sterker: op 29 september 2021 is deze door het ministerie van EZK en het ministerie I en W erkend in een bespreking die DEI op die dag met beide ministeries. Wij spraken daar ook over met u in de bespreking die wij met u hadden op 15 november 2021 in het VNG-gebouw.

Wij vinden het zaak, dat de VNG in het kader van haar informatietaken de gemeenten nu snel en helder informeert.

Het gaat om aanzienlijke juridische en bestuurlijke risico's die in kunnen treden als onze informatie niet betrokken kan worden bij de lokale besluitvormingsprocessen. Verwijten over het geven van een onvoldoende informatiepositie aan de eigen leden van de VNG, de gemeenten met hun raden, college's en burgemeesters, zullen politiek-bestuurlijk terug kunnen slaan op de VNG zelf. Daartegen zou het VNG-bestuur zich ook zelf moeten willen beschermen.

Wij stellen de VNG voor over bovengenoemde 3 valkuilen de gemeenten actief te informeren.

In welke vorm, daar gaat u natuurlijk zelf over. We geven u toestemming onze brief integraal over te nemen, deze van commentaar te voorzien met onze brief als bijlage danwel in overleg met ons een andere vorm te kiezen. Hoofdzaak voor ons is dat uw leden, onze gemeenten, waarop onze democratie gestoeld is, de door ons gegeven informatie mee kunnen nemen in hun besluitvorming en afwegingsprocessen. In het belang van onze rechtsstaat, ter versterking van de lokale autonomie en democratie.

Beste groet,
Nico Broekema, voorzitter DEI